

ОБОБЩЕНИЕ НА НАЙ-ВАЖНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ АНАЛИЗА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕ ПО ФИНАНСОВА ГРАМОТНОСТ НА РАБОТЕЩИТЕ С ДЕЦА И МЛАДЕЖИ

Професионалисти, работещи с деца и младежи

1. Въведение

Основната цел на проекта "Финансова грамотност и предприемачески умения за професионалисти, работещи с деца и младежи" (CYCLES), финансиран от Европейската комисия в рамките на програмата "ЕРАЗЪМ +" Стратегическо партньорство, е да се разработи обучение за подобряване на финансовата грамотност и предприемаческите умения на професионалистите, работещи с деца и младежи (ПРДМ) и да ги подготви да действат като наставници за финансова грамотност и предприемачество за деца и младежи в системата за закрила, както и младежите, напускащи системата за грижа. По този начин младите хора, напускащи системата за грижа, ще бъдат по-добре подготвени за бъдещия им самостоятелен живот и професионална интеграция.

Системите за грижа за деца и младежи в страни от цяла Европа осигуряват достойна подкрепа за деца и юноши със сложни потребности. Въпреки това, в повечето страни те са обхванати в системата за грижа до навършване на 18-годишна възраст, оставяйки да разчитат на по-късен етап, единствено на себе си. Младежите, напускащи грижа (МНГ), принадлежат към най-уязвимите групи в европейските общества и проявяват склонност да надвишават средното ниво на безработица, бедност, престъпност и други нежелани събития. Възможностите на МНГ да управляват собствения си живот, както и тяхната пригодност за наемане на работа, биха се увеличили значително с по-добра финансова грамотност и предприемачески умения.

Проблемът обаче е, че МНГ трудно получават шанс да развият такива умения, когато са в системата за закрила. В края на краищата, дори мнозинството от самите практикуващи специалисти имат дефицит в тази област, тъй като рядко получават икономически знания в своето професионално обучение или формиране.

Ефективното развитие на обучението по финансово образование и предприемачески умения за професионалисти, работещи с деца и младежи (ПРДМ) зависи от това, какво се изисква от основните целеви групи. Поради това беше извършен анализ на нуждите от обучение (АНО) в първата фаза на

проекта. АНО се основава на тристепенна процедура, следвана от всички партньори: изследване за събиране на информация за образователни програми за (бъдещи) ПРДМ и вече съществуващи обучения за финансово образование и предприемачески умения, достъпни за млади хора, напускащи грижа, анализ на потребностите за идентифициране на нуждите на целевите групи в областта на финансовото образование и предприемаческите умения и анализ на пропуските за определяне на примери за добри практики, както и за "разминаването" между предлаганите обучения и идентифицираните нужди. Използваната методология е комбинация от дескрипърч и качествено изследване, която използва метода на интервютата на фокус групи за идентифициране на потребностите и пропуските.

2. Резултати от дескрипърча.

2.1. Основно и допълнително обучение на ПРДМ

Във всички страни темите за финансова грамотност и предприемачество не играят никаква или само незначителна роля в учебните планове на образователните програми, по които ПРДМ се обучават, ако следват нормалното кариерно развитие. В случаите, в които са включени субектите по гореспомнатите теми, няма фокус върху това как да се предават знанията и уменията на децата и младежите като цяло и още по-малко на децата и младежите в системата за грижа.

По-нататъшното образование за ПРДМ, което включва или се фокусира върху теми за икономически умения или предприемачество, обикновено се състои от магистърски програми. Тези образователни програми обикновено се адресират до тези, които вече работят или ще работят на ръководна длъжност. Тоест, въпреки че те биха имали много знания по теми за финансова и предприемаческа дейност, те често не работят (вече) директно с клиентите. Освен това, тези програми за допълнително обучение обикновено не включват методи за работа по тези теми с деца и младежи, обхванати от системата за социална закрила или млади възрастни.

В някои държави бяха определени възможности за допълнително обучение, които включват методи за работа по теми за финансова грамотност или предприемачество с деца, млади хора или семейства. Такъв е случаят в България, Полша и Германия. Независимо от това, тези обучения се насочват предимно към учители и се посещават от тях, за да бъдат придобити умения как да работят с ученици по тези теми (България и Полша) или да станат кредитни консултанти (Германия).

В заключение, може да се каже, че ПРДМ, които работят с деца и младежи, получаващи закрила, или придружители на млади хора, които напускат грижа, най-често не получават специфично образование по финансова грамотност или предприемачески умения по време на основното си образование, а още по-малко познават методи за предаване на тези теми на деца и младежи, отглеждани извън семействата си, както и на такива, на които предстои да напуснат социалната система.

2.2 Училищно обучение по финансова грамотност или предприемачески умения за деца и младежи

Обучението по теми, свързани с придобиване на умения за финансова грамотност или по предприемачество за деца и млади хора, идентифицирани по време на изследването в партньорските страни, обикновено не е адресирано директно към деца и младежи в системата за социална закрила.

Офертите за обучение са предназначени предимно за ученици, техните учители или (млади) възрастни по темата за кредитите и кредитирането. Във Франция обучението по предприемачество е насочено към младите хора, които биха искали да започнат свой собствен бизнес като начин за професионална интеграция. В известна степен това е така и в България и Полша. В Полша въпреки това обученията са по-свързани с училищните проекти, поради изискването за 60 часа обучение по предприемачески умения в гимназиите, техническите и професионалните училища.

Докато в Австрия и Германия фокусът е върху финансовото образование, във Франция, България и Полша предприемаческите умения за млади хора изглеждат по-важни.

Това означава, че децата и младежите в социалната система имат достъп до такива обучения в повечето случаи само чрез образователната институция, в която учат. Дали и как темите са интегрирани в обучението им, зависи в голяма степен от инициативата на учителите в училище.

В Австрия, по време на изследването бе открит един проект, който предлага семинар директно за лица, напускащи здравни грижи, наред с другото и по теми за финансова грамотност. В Германия е определено едно предложение за обучение по финансова грамотност, което може да бъде резервирано за конкретни целеви групи, а семинарите се провеждат в помещенията на организациите, тоест и за деца и младежи в институции за домашни грижи или млади хора, които се грижат за деца.

Много от обученията по финансова грамотност и предприемачески умения, идентифицирани по време на изследването, предлагат онлайн ресурси като учебни материали, приложения, видеоклипове, игри, които могат да бъдат полезен източник на информация и материали. Също така някои от методите и подходите, използвани в обученията, могат да бъдат подходящи за работа по тези теми с деца и младежи в системата за грижа или млади хора, които се грижат за тях.

3. Резултати от анализа на потребностите

Във всички страни-партньори финансовата грамотност и в по-малка степен предприемаческите умения са тема и част от ежедневната работа с деца и младежи, напускащи системата за грижа. Това става важна тема за младите хора, когато започват да печелят пари или да преминават към самостоятелен живот. Това е, когато ПРДМ в повечето страни интегрират темите в ежедневната работа с младите възрастни, в Австрия и Германия например, започвайки на възраст 15/16 години, понякога и на 14 години. Въпреки това темата до известна степен е интегрирана и в ежедневната работа с деца под 14-годишна възраст.

Темите са доста сходни в страните-партньори и са свързани главно с темата за (джобните) пари и разходи, пазаруването и бюджета на групата на по-ранен етап, както и въпроси, свързани с прехода към независим живот, банкови сметки, спестявания и свързани с работата теми като чиракуване, заплати и социална сигурност - на по-късен етап. Във Франция също така темата за националната икономика и нейното влияние на бюджета на дома, както и как да се справят с дейностите, свързани с търговията с наркотици, са въпроси в ежедневната работа с деца и младежи в институции за социална закрила; консултирането по въпросите на кредитирането е специално споменато в Германия.

Методите, използвани в различните страни, са семинари, групови дейности и индивидуална работа с клиентите. Във всички страни акцентът се поставя върху ученето в ежедневните ситуации и върху практическите симулации в реалния живот, когато става въпрос за учене на предприемачески умения чрез симулиране на създаването на собствен бизнес, например.

Системите за грижи за деца и младежи, със своите специфични разпоредби и механизми, невинаги водят до ефективно обучение по финансови и предприемачески въпроси в ежедневните дейности. Освен това за децата и младежите в системата за грижа всички основни потребности се покриват без усилия, младите хора нямат пример за работещ родител и следователно не

знаят, че всичко има своя стойност и цена и трябва да бъде спечелено. Това се споменава особено в Полша и Австрия.

ПРДМ се сблъскват с много въпроси относно различни финансови и предприемачески теми и предизвикателства при придружаването на децата в грижа и младите хора при прехода към самостоятелност. В България държавната система дори изисква финансовата грамотност и уменията и компетенциите за независим живот да са част от плана за грижи за деца и младежи. Независимо от това, повечето ПРДМ във всички страни-партньори пропускат необходимите знания, а също и методи за предаване на предприемачески умения на своите клиенти.

Във всички страни липсва по-интегриран подход към темите. ПРДМ са оставени сами, по някакъв начин се очаква да предадат знанието на своите клиенти, без да са подготвени сами. Зависи много от индивидуалната инициатива на ПРДМ от знанията, придобити по време на неговия собствен житейски опит, дали тези теми се предават на деца и младежи в грижи и как. Тя също зависи от ръководството на доставчика на услуги, дали е фокусирано върху тези теми в ежедневната работа с клиентите и дали ПРДМ са обучени, или са разработени проекти за финансово образование и предприемачески умения.

По отношение на потребностите от обучение на децата и младежите в системата за закрила и младежите, напускащи грижа, всички страни-партньори класифицират потребностите в две възрастови групи - деца до 14 години и млади възрастни над 15-годишна възраст - и определят потребностите според тези групи.

Всички са съгласни, че работата по финансовата грамотност трябва да започне от много малка възраст, на възраст между 3 и 7 години, чрез игри или например чрез малки покупки.

За деца до 14-годишна възраст партньорските държави определят като основни нужди да придобият основни знания и умения за разбиране на смисъла на парите, за работа с пари и за разбиране на дневните разходи и финанси. Също така в този ранен етап трябва да се възпитат ценности и тяхното отношение към парите.

За млади хора на възраст 15 и повече години е важно да научат какво им е необходимо за техния независим живот. Това започва с разбирането на техните права и задължения, с уменията да се планира бъдещето, с изясняване на техните очаквания и как те планират да ги постигнат. Те също така трябва да разберат как да се адаптират към различните среди, с които

могат да се сблъскат в ежедневието си, а също и къде могат да получат подкрепа и съвети. Това е, когато предприемаческите умения станат по-важни, за да подкрепят споменатите по-горе, но също така и да се научат да планират и стартират собствен проект или дори малък бизнес.

Потребностите от обучение на ПРДМ, идентифицирани в страните-партньори, също са доста сходни. На първо място, във всички страни ПРДМ трябва да придобият повече теоретични познания по гореспоменатите теми. За да предават знания на децата и младежите в системата за грижа, но и за своя личен и професионален живот, те трябва да имат основни познания по финансови и предприемачески въпроси.

На второ място, в повечето от страните партньори има също така необходимост да работят с ПРДМ за собствените си нагласи към парите, тъй като много от тях имат собствени финансови проблеми или дори са натрупали дългове и невинаги имат правилно отношение към парите.

До известна степен е необходимо също така да се повиши информираността сред ПРДМ за значението на интегрирането на финансовото образование и предприемачеството в ежедневието им работа с деца и младежи в системата за грижи. Те трябва да осъзнаят ролята си на наставници, но също така и като пример за младите хора.

ПРДМ трябва да научат методологични подходи и инструменти как да предават знанията на децата и младежите в грижи, като се започне от индивидуалните потребности и интереси на младите хора. Това включва също учене за идентифициране на външни възможности и подкрепа, които могат да бъдат полезни за ПРДМ и младите хора и да научат откъде да получат повече информация.

4. Принос към вида на обучението

4.1 Франция

Обучението трябва да включва практически методи, при които участниците трябва да създадат проект по време на обучението, например. Те също биха оценили колективен метод на учене, който да улесни взаимодействието между участниците, тъй като би дал възможността да слушат идеите на съучениците и да ги избистрят съвместно. Предпочитано е обучението "лице в лице", последвано от електронно обучение, което дава достъп до съдържанието на обучението. Що се отнася до организацията на обучението, един или два дни обучение на място се счита за максимално време, въпреки че

не е посочено дали това се отнася за цялото обучение или за една тренировъчна сесия.

4.2 Австрия

Модулите / темите на обучението трябва да съдържат следното:

- ☒ Повишаване на осведомеността на ПРДМ за значението на финансовата грамотност и предприемачеството в ежедневната работа с деца и младежи и такива в системата на социална закрила.
- ☒ Обучение, свързано с съдържанието по различни теми, определени като нужди на ПРДМ деца и младежи в системата за грижа.
- ☒ Научаване на местата за получаване на подробна информация, познания за съществуващите консултантски услуги и обществени органи, към които младите хора или самите те могат да се обърнат.
- ☒ Методи за прилагане на знанията за финансовата грамотност и предприемачеството в ежедневната работа с деца и младежи в областта на грижите и напускащи грижа.
- ☒ Конкретни методи за справяне с последици като например задължения на деца и младежи.

Методите на обучение трябва да включват обучение чрез игра или групови занимания. Курсовете могат да бъдат смесица от онлайн курсове или модули. Онлайн модулите или домашните упражнения трябва да включват обратна информация и да бъдат контролирани от учителя (обучителите). При проектирането на онлайн модулите трябва да се има предвид, че специалистите в социалната област често нямат опит в онлайн курсовете.

Що се отнася до сроковете за обучение, едно от предложенията е да се организира за по-дълъг период, за да се увеличи значимостта на обучението - напр. един или два семестъра с кратки учебни единици (например по 3 часа всяка) в интервал от една или две седмици и "домашна работа" (практически упражнения за ежедневната работа с деца и младежи в системата за социална закрила) между отделните единици. Друго предложение бе да се организират входни срещи / семинари (3-4 часа) по различни теми за финансовото образование на срещите на екипа. Социалните педагози биха очаквали от работодателя да поеме разходите за обучението.

В австрийския контекст е от съществено значение да се знаят различията между отделните провинции (Bundesländer) по отношение на законодателството и регламентите. Ето защо може да е важно адаптирането

на обучението, разработено от консорциума на проекта, не само в австрийския контекст, но и по отношение на съдържанието, към федералните държави.

4.3 Германия

Модулите за обучение трябва да включват следното съдържание:

- ☑ Самоусъвършенстване на участниците в обучението относно собственото им отношение към парите;
- ☑ Базисни нагласи и основна информация за финансовите и предприемачески умения;
- ☑ Познаване на планиране и администриране на бюджета, управление на договорите, система за кандидатстване;
- Управление на кредити, начини за спестяване и знания за подкрепата, предоставяна от правителствените институции;
- ☑ Познаване на правното основание на правата и задълженията (например познаване на разходните методи и видовете разходи в институциите за грижа и т.н.)
- Методология, дидактически насоки и съответни концепции за работа по различни теми с деца и младежи в грижата и младежите, напускащи грижи

Методът на обучение трябва да бъде комбинация от въвеждане на различни теми и учене по определен метод. Като възможен метод за практическо учене чрез дейност, участниците предложиха да се поеме отговорност за бюджета на групата например.

Предложеното обучение ще предостави нов фокус върху начините за предаване на финансова грамотност и предприемачески умения на децата и младежите в системата за закрила и младежите, напускащи грижа. Тъй като досега липсва този фокус в допълнителните възможности за обучение, като например в магистърската програма, ще е необходимо дългосрочно усъвършенстване на обучението със сертифициране в съответствие с обхванатото съдържание.

Обучението трябва да бъде предимно на място. По-скоро то трябва да бъде организирано като непрекъснат процес или както вече беше споменато като дългосрочно усъвършенствано обучение. ПРДМ трябва да участват в

обучението по време на работното си време, т.е. разходите трябва да бъдат покрити от работодателя като по-нататъшно обучение на служителите.

4.4 България

Българските участници не дадоха конкретни предложения относно дизайна на обучението. Според тях, обучението трябва да покрива нуждите, идентифицирани за ПРДМ и младите възрастни. Съдържанието трябва да бъде представено по практичен начин и с практически съвети как да се обучават децата за тях. Що се отнася до методите на обучение, българските участници биха предпочели интерактивни обучителни методи.

4.5 Полша

От методическа гледна точка наставническият метод е ключовият инструмент, който позволява на ПРДМ да работят най-ефективно. Затова е важно те да използват собствения си опит и да са наясно, че имат ценни познания за финансите и предприемачеството, които да предадат. Училището не винаги е в състояние да направи това и когато това става, то е само частично. Основата за по-задълбочено сътрудничество с млад човек в тази област е отговорът на един от следните въпроси: Откъде да получите пари? Как да се свържат двата края?; Как да избегнем дълга? В светлината на целите на проекта CYCLES, изглежда важно да се определи какво трябва да е в състояние да направят ПРДМ сами и какво трябва да знаят, за да могат да намери съюзници (например бизнес доброволци) или да покаже на младия човек допълнителни решения.

За успеха на обучението също така ще бъде важно да се повиши осведомеността относно важността на тези теми не само у отделните хора, но и в управлението на институциите като цяло. При проектирането на обучението трябва да се вземе предвид и културната бариера, т.е. съпротивата и неразбирането на финансовия свят, както и ограниченията във времето.

Вместо да кани ПРДМ на външни обучения, може да бъде приложен и друг интересен подход, който да приканва експерти да подкрепят ПРДМ в ежедневната им работа с нови методи и дългосрочни действия, позволявайки постепенно преодоляване на методологията и включване в програми за по-напреднали.